افغانستان

په وسله واله جګړه کې د ملکي وګړو د ساتنې
د ۲۰۲۰ کال راپور

د بشري حقونو لپاره
د ملګرو ملتونو
د عالي کمیشنرۍ دفتر

د افغانستان لپاره
د ملګرو ملتونو
مرستندویه پلاوی

فبروری ۲۰۲۱
کابل، افغانستان

دا راپور او د افغانستان په وسلواله جګړه کې د ملکي وګړو د خوندیتوب ټول راپورونه چې دلته یې حواله ورکړل شوې د یوناما په ویبپاڼه په دې ادرس د لاس رسي وړ دي: http://unama.unmissions.org/protection-of-civilians-reports

د لومړي مخ تصویر : د افغانستان اسلامي جمهوریت او د طالبانو ترمنځ د افغان سولې د خبرو درې میاشتې وروسته، یو افغان ماشوم کابل کې د استوګنې په سیمه کې د ۲۰۲۰ کال د دسمبر په ۱۲مه، د راکټ د لګیدو وروسته خپل کور لور ته په مات شوې هندارو کې روان دی، د عراق او سوریه اسلامي دولت- د خراسان ولایت د دې راکټ برید پړه په غاړه اخستې ، چې پکې یو ملکي وژل شوی او دوه نور یې ټپیان کړل. د اسلامي دولت د خراسان ولایت کابل کې د هغه برید مسؤلیت هم په غاړه واخست چې د څه کم یو میاشت د مخه په ۲۱ نومبر ترسره شو چې په پایله کې ۱۰ ملکي وګړي ووژل شول او ۵۰ نور ټپیان شول.

فوتو:© EPA-EFE هدایت الله امید

د راپور لنډيز

دلسیزو جګړې وروسته په میلیونونو افغانو د پاره ۲۰۲۰ کال د ریښتیني سولې د پاره هیله بخښونکی ولید. د فبروري په میاشت کې متحده ایالات او طالبان یوې هوکړې ته رسیدو وروسته چې بیا سپتمبر کې د افغان سولې مذاکرات په رسمي ډول پیل شول. د کال په اوږدو کې جګړې ادامه درلوده، لیکن د دوه پرلپسې اخترونو په موقع عارضي اوربند وشو چې له امله يې د کال په لومړیو نهه میاشتو کې ثبت شوي تلفات راکم شول. خو د دې په مقابل کې د کال په وروستیو دریو میاشتو کې ملکي تلفات په بې ساري ډول زیات شول – چې د جګړې د طبعي بد وضعیت ښکاروندي دی. د کال په پای کې د تاوتریخوالي په کچه کې د ډیروالی سره د تل پاتې سولې د پاره امیدونه لمنځه لاړ.

د کال په اوږدو کې د ځینې تاکتیکونو د کمښت له امله ملکي زیان کموالی باندې څرګنده اغیز و، چې په مقابل کې نورو تاکتیکونو له امله د تاوتریخوالي د کچې زیاتیدو سره په ټوله کې ملکي تلفات هم ډیر شوي.

د امریکا د متحده ایالاتو او طالبانو تر منځ هوکړه لیک وروسته یوناما په ښاري سیمو کې د دولت ضد وسلوالو په ځانګړي ډول د طالبانو لخوا د لویو بریدونو او د نړیوال ځواکونو د هوایي بریدونو له امله ملکي تلفاتو کې کمښت مشاهده کړی. خو بل لور ته ملکي تلفات د دولت ضد عناصرو لخوا په هدفي وژنو، د طالبانو لخوا دفشار سره چاودیدونکي توکو، او افغان هوایي ځواک بریدونو او همدا رانګه د ځمکنۍ نښتو له امله ملکي وګړو ته زیان اوښتی.

د ۲۰۲۰ کال د جنوري له ۱ نیټې څخه د ډسمبر تر ۳۱ پورې، یوناما ۸۸۲۰ ملکي تلفات (۳۰۳۵ مړه او ۵۷۸۵ ټپیان) مستند کړي چې په ۲۰۱۹ کال کې د ثبت شویو ملکي تلفاتو د شمیر په پرتله ۱۵ سلنه کموالی په ډاګه کوي او د ۲۰۱۳ کال راهیسې د ملکي تلفاتو تر ټولو ټیټ شمیر ګڼل کیږي.-یوناما په داسې حال کې چې په ملکي تلفاتو کې د ټولیز کموالي هرکلی کوي، خو د ۲۰۲۰ کال په وروستۍ ربع کې په ملکي تلفاتو کې د ناڅاپي زیاتوالي په اړه اندیښمنه ده، چې دغه کار په ځانګړي ډول د ۲۰۲۰ کال د سپتمبر پر ۱۲ نیټه د افغانستان د سولې مذاکراتو د رسمي پیل سره هم مهالی و. د ۲۰۰۹ کال راهیسې چې یوناما په سستماتیک ډول ملکي تلفات ثبتول پیل کړي، لمړی ځل دی چې په څلورمه ربع کې د تېرې ربع په پرتله زیات تلفات ثبت شوي. د دې سربیره د ۲۰۲۰ کال په وروستیو دریو ربعو کې د ۲۰۱۹ کال په پرتله ۴۵ سلنه ملکي تلفات په ځانګړي ډول په لاس جوړ ځای په ځای شوي چاودیدون توکو او د هدفي وژنو له امله ډیر شوي. د زیاتې اندیښنې وړ د دې تاکتیکونو له امله زیاتوالي د ډار چاپیریال لا بدتر

په ربعوار شکل د ملکي وګړو مرګ او ژوبله

د ۱جنوری څخه ۳۱ دسمبر ۲۰۲۰ کال

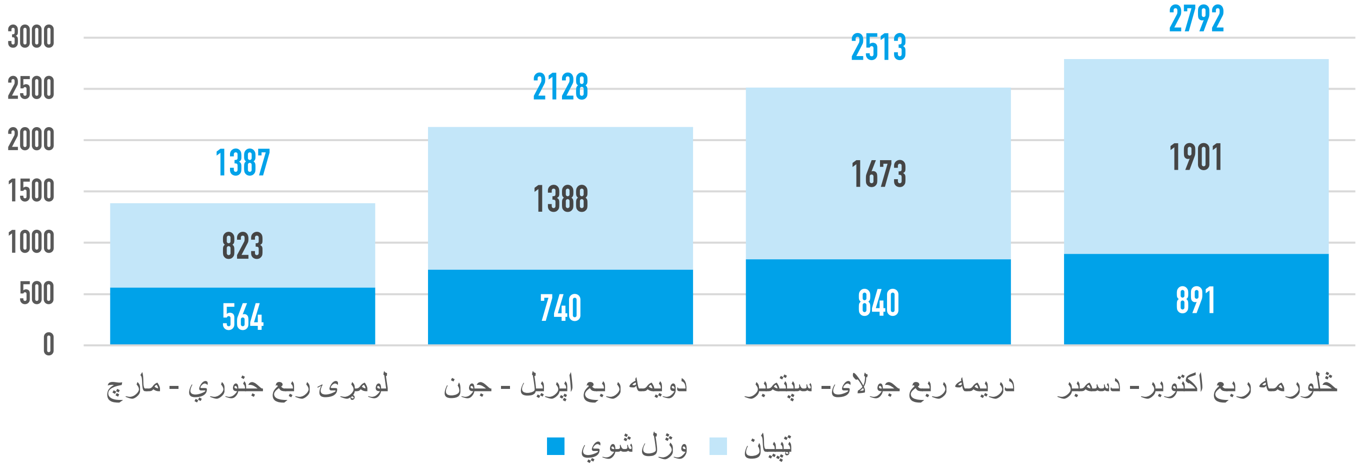

کړی چې د ټولني زياتي برخې يې فلج کړي.

په ۲۰۲۰ کال کې ملکي وګړو ته اوښتی زيان د وسله والې جګړې د هغه درد او کړاو دوام دی چې د افغانستان خلکو د لسيزو لپاره ګاللی. د وسله والې جګړې له خوا رامنځ ته شوي درد او کړاو په پراخه کچه شتون لري او د ټول عمر، جنسيت، قومونو او مختلفو ټولنيزو-اقتصادي مخينو درلودونکو خلکو له خوا په ښارونو او کليوالی سيمو کې محسوس دی. تر فيزيکي زيان ها خوا وسله والې شخړې رواني تروما او بې وزلي رامنځ ته کړې او زيات شمير ملکي وګړي يې پوهنې او عدالت ته له محدود لاس رسي سره پر بشري مرستو متکي کړځولي. په ۲۰۲۰ کال کې، رواني جګړې د کوويډ-۱۹ وبا غبرګون ته د اړينو روغتيايي خدمتونو او درملو برابرول له ځنډ سره مخ کړي.[1]

يوناما يو ځل بيا پر دې ټينګار کوي چې په افغانستان کې د زياتيدونکي زيان د پای ته رسولو ترټولو غوره لار د جګړو او دوښمنيو پای ته رسول او د مذاکرې له لارې رامنځته شوی سياسي حل دی. د ملګرو ملتونو عمومي مونشي انتونيو ګوتيرس د بشر مرستو د پاره د نړيوال اوربند غوښتنه کړې، چې بشري مرستو د پاره زمينه برابر شي او ژوند

يوناما په دې بيا ټينګار کوي چې په افغانستان کې په ټوليز ډول د ملکي وګړو زيان پای رسول، د جګړې پای ته رسول او د خبرو اترو د لارې سياسي حل يې غوره لار ده.

وژغوري. يوناما همدارنګه يو ځل بيا د ۲۰۲۰ کال د مارچ مياشتې[2] راهيسې د نړيوال اوربند لپاره د ملګرو ملتونو د عمومي منشي د دوامدارې هڅونې او غوښتنې يادونه کوي څو د کوويډ-۱۹ له وبا سره مبارزه وشي، . په ټوله نړۍ[3] کې د دغې غوښتنې په پراخ ډول د خلکو، غړو هيوادونو،[4] او د ملګرو ملتونو د امنيت شورا له خوا ملاتړ وشو.[5] نړيواله ټولنې هم د جګړې په شکېلو لورو باندې غږ کړی چې په اوربند موافقه وکړي تر څو د سولې خبرې برياته رسيدو ته د پاره مناسب چاپيريال برابر شي. په داسې حال کې چې افغان دولت ، د افغانستان اسلامي جمهوريت په مکرر ډول د اوربند سره خپل ملاتړ

وژل شوي او ټپيان شوي ملکي وګړي

د ۱جنوری څخه ۳۱ دسمبر د ۲۰۰۹- ۲۰۲۰ کال

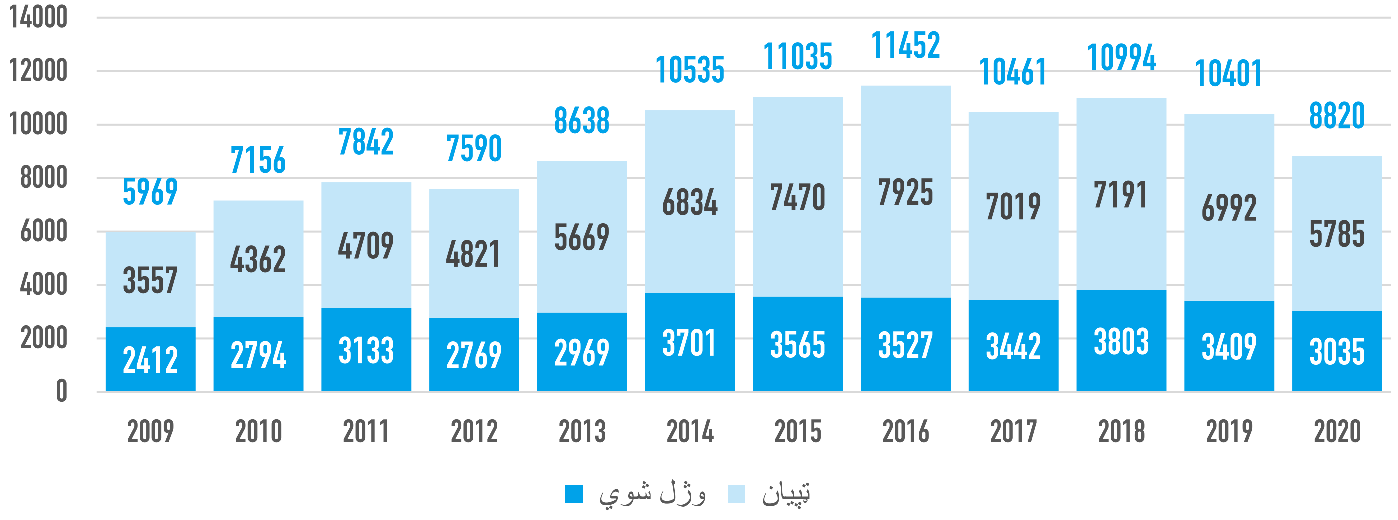

[1] د يوناما ځانګړی راپور: د کوويډ-۱۹ وبا پر مهال پر روغتيا بريدونه (جون ۲۰۲۰) وګورئ.
[2] د ۲۰۲۰ ال د مارچ پر ۲۳ نېټه د عمومي منشي ويډيويي پيغام په دې ويب پاڼه وګورئ: https://www.un.org/en/globalceasefire
[3] وګورئ: https://secure.avaaz.org/campaign/en/global_ceasefire_loc/
[4] د ملګرو ملتونو خبرونه وګورئ، د کوويډ-۱۹ د ناورين پر مهال د ملګرو ملتونو د اوربند غوښتنې د تصويب لپاره ۱۷۰ لاسليکونه: https://news.un.org/en/story/2020/06/1066982
[5] د ملګرو ملتونو د امنيت شورا ۲۳۳۲ (۲۰۲۰) پريکړه ليک وګورئ.

اعلان کړی او طالبانو دا ټول غوښتنه تل رد کړې.

د ۲۰۲۰ کال په اوږدو کې، یوناما له سیاسي تحولاتو سره په هم مهالي ډول د ملکي تلفاتو په شمېر کې ادلون بدلون مستند کړی. د کال په پیل کې د متحده ایالاتو-طالبانو ترمنځ په دوحه کې د ۲۰۲۰ کال د فبروري پر ۲۹ نېټه د تړون تر لاسلیک مخکې "د تاوتریخوالي د کمښت اونۍ" په ډاګه کړه چې د جګړې ښکیلې خواوې ملکي وګړو ته د زیان د مخنیوي او راکمولو ځواک لري، خو کله چې د دغه کار هوډ ولري. بیا د مارچ میاشتې راهیسې د تاوتریخوالي د لوړېدونکو کچو[6] په اړه اندېښنې داسې مهال زیاتې شوې، کله چې یوناما د ملکي تلفاتو او د کوویډ-۱۹ وبا خپرېدو په لومړیو کې پر روغتیا او اړوندو مرکزونو د بریدونو زیاتیدونکی شمېر مستند کړ.[7] د کال په اوږدو کې د کوچني اختر (مۍ ۲۴-۲۶) او لوي اختر (۳۱ جولای- ۲ اګست) پر مهال د افغان ملي امنیتي ځواکونو او طالبانو ترمنځ دوو موقتو اوربندونو تر ډېره په دغو مودو کې ملکي وګړو ته زیان راکم کړ.

د سپتمبر پر ۱۲ نېټه، د افغانستان د اسلامي جمهوریت او طالبانو په استازیتوب مذاکره کوونکو ټیمونو په رسمي ډول د قطر په دوحه کې د افغانستان د سولې مذاکرات پیل کړل. که څه هم دغه کار د ملکي وګړو وضعیت ښه نه کړای شو. تر هغې راوروسته په درېیو میاشتو کې، د کوم وخت راهیسې چې یې په ۲۰۰۹ کال په سیستماتیک ډول مستندونه پیل کړې یوناما په لومړي ځل د درېیمې ربع په پرتله د ملکي تلفاتو په شمېر کې د کال په څلورمه ربع کې زیاتوالی مستند کړی. سربېره پر دې، دا په ۲۰۱۹ کال کې د ورته درېیو میاشتو په پرتله ۴۵ سلنه زیاتوالی په ډاګه کوي، په تېره بیا د لاس جوړ شویو چاودیدونکو توکو د کارونې او هدفي وژنو له امله دی.[8] په اکتوبر میاشت کې د ۲۰۲۰ کال د بلې هرې میاشتې په پرتله ملکي تلفات لوړ وو، او د نومبر په میاشت کې ، له کوم وخت راهیسې چې یوناما ۲۰۰۹ کال کې په سیستماتیک ډول مستندول پیل کړي د ملکي تلفاتو شمیر تر ټولو لوړ وو.[9] په دسمبر میاشت کې خلک د رسنیو د کارمندانو، د مدني ټولنې د فعالینو، د قضائیه قوې د غړو د حکومت د ملکي اداري، او دغه راز د جنګیالو د کورنیو ملکي غړو په ګډون د ولسي وګړو دهدفي وژنو له لړۍ سره مخ شول، چې ډېری یې "د ترور" نوم بولي.[10]

دولت ضد عناصر لا اوس هم د زیاترو ملکي تلفاتو لامل ګڼل کیږي چې په ۲۰۲۰ کال کې د ټولو ملکي تلفاتو ۶۲ سلنه جوړوي. په داسې حال کې چې یوناما د عراق او شام د اسلامي دولت – خراسان ولایت ډلې او طالبانو ته کم شمیرملکي تلفات منسوب کړي، د دولت ضد عناصرو له خوا د هغو ملکي تلفاتو شمیر چې یوناما یې کوم مشخص لوري ته منسوب نه کړای شول ، د تیر کال په پرتله دوه برابره زیات شوي.

دولت پلوه ځواکونو په ۲۰۲۰ کال کې د وژل شویو او ژوبل شویو

---

[6] د مثال په ډول؛ https://unama.unmissions.org/unama-calls-parties-further-reduce-violence-and-work-towards-ceasefire او https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/76616/Afghanistan:%20Statement%20by%20the%20Spokesperson%20on%20the%20need%20for%20an%20immediate%20and%20permanent%20ceasefire; وګورئ.

[7] د یوناما ځانګړی راپور: د کوویډ-۱۹ وبا پر مهال پر روغتیا بریدونه (جون ۲۰۲۰) وګورئ.

[8] د ۲۰۲۰ کال د اکتوبر له ۱ څخه د ډسمبر تر ۳۱ نېټې پورې، یوناما ۲۷۹۲ ملکي تلفات (۸۹۱ مړه او ۱۹۰۱ ټپیان) مستند کړي، چې په ۲۰۱۹ کال کې د ورته مودې د ۱۹۳۱ (۷۲۶ مړه او ۱۲۰۵ ټپیان) ملکي تلفاتو په پرتله ۴۵ سلنه زیاتوالی په ډاګه کوي؛ یوناما همدارنګه په ۲۰۱۹ کال کې د ورته مودې په پرتله د غیر انتحاري په لاس جوړ شویو چاودیدونکو توکو له امله په ملکي تلفاتو کې ۶۹ سلنه زیاتوالی او د هدفي وژنو له امله په ملکي تلفاتو ۶۲ سلنه زیاتوالی مستند کړی.

[9] د ۲۰۲۰ کال په اکتوبر کې، یوناما ۱۲۵۷ ملکي تلفات (۴۰۰ مړه او ۸۵۷ ټپیان) او په نومبر کې یې ۹۶۵ ملکي تلفات (۳۰۲ مړه او ۶۶۳ ټپیان) مستند کړي.

[10] یوناما ملاحظه کړې چې دغه ډول بریدونو د ۲۰۲۱ کال په جنوري میاشت کې چې دغه راپور لیکل کیدو، دوام درلود. په داسې حال کې چې دا د راپور ورکولو له مودې څخه بهر و، د ۲۰۱۲ کال د جنوري په پای او د فبروري په پیل کې په ځانګړي ډول د ځینو تر ټولو وروستیو پېښو لپاره د مختلفو فعالینو له خوا د مسوولیت اخیستلو تورونه او ردونې په ښکاره ډول ترسره شوي. دولت خبر ورکړی چې یو شمیر هغه کسان چې د دغو بریدونو په تړاو نیول شوي له دولت ضد عناصرو لکه طالبانو سره اړیکې لري. د ۲۰۲۱ کال د جنوري پر ۳۱ نېټه، په کابل کې ۱۵ ډیپلوماتیکو ماموریتونو د ترورونو، تښتونو، او د حیاتي زیربناوو د تخریب دوام وغانده او پر دې یې ټینګار وکړه چې طالبان د زیاتره دغه هدفي تاوتریخوالي مسوول ګڼل کیږي (اعلامیه پر راتلونکي انټرنیټ پاڼې د لاس رسي وړ ده: https://af.usembassy.gov/statement-on-continuation-of-assassinations-kidnappings-and-destruction-of-vital-infrastructure/، په وروسته ځل د ۲۰۲۱ کال د فبروري پر ۱۱ نېټه لیدل شوې). د فبروري پر ۱ نېټه، طالبانو په دغې پېښې خپله ښکیلتیا رد کړه (اعلامیه پر راتلونکي انټرنیټ پاڼې د لاس رسي وړ ده: https://alemarahenglish.net/?p=42271، په وروسته ځل د ۲۰۲۱ کال د فبروري پر ۱۱ نېټه لیدل شوې). د فبروري پر ۱۵ نېټه، یوناما په افغانستان کې د بشري حقونو د مدافعینو، ژورنالستان او رسنیو د کارمندانو د وژنې په اړه راپور خپور کړ، چې همدارنګه هغه پېښې هم تر پوښښ لاندې نیسي کومې چې د هغوی د جګړېیز تړاو په معلوماتو کې د یوناما د نا توانۍ له امله د ملکي وګړو د ساتنې په چوکاټ کې نه دي راپور شوې. دغه راپور پر راتلونکي انټرنیټ پاڼې د لاس رسي وړ دی: https://unama.unmissions.org.

د قربانیانو سره مرکې په ډاګه کوي چې د اوښتي زيان په اړه ښکيلو ډلو د اعتراف په ډول ، چې د ملکي تلفاتو د پېښې وروسته د قرباني عزت او حقونو خونديتوب په اړه دي ، ډېر لږ څه شوی.

ملکیانو (ملکي مرګ ژوبلې) یوه ربع (۲۵ سلنه) اړولې. نړیوالو نظامي ځواکونو ته د ملکي تلفاتو منسوب شوی شمیر د پام وړ راټيټ شوی، چې زياتره هغه يې په لومړيو دوه میاشتو کې رامنځ ته شوي او د متحده ایالاتو-طالبانو ترمنځ د ۲۰۲۰ کال د فبروري پر ۲۹ نېټه تر تړون وروسته د کال په پاتې میاشتو کې د هغوی له خوا هیڅ تلفات نه دي رامنځ ته شوي. په ورته وخت کې، له کوم وخت راهیسې چې په ۲۰۰۹ کال کې يې په سیستماتیک ډول مستندول پيل کړي، ۲۰۲۰ کال د افغان هوايي ځواک په ګډون افغان ملي اردو ته د ملکي تلفاتو د منسوب شوي د تر ټولو لوړ شمیر شاهد و، چې زياتره هغه يې د هوايي بريدونو او ځمکنيو نښتو په پايله کې رامنځ ته شوي.

یوناما د ښځو د ۱۱۴۶ تلفاتو (۳۹۰ مړې او ۷۵۶ ټپيانې – چې د ټولو تلفاتو ۱۳ سلنه جوړوي) او د ماشومانو د ۲۶۱۹ تلفاتو (۷۶۰ مړه او ۱۸۵۹ ټپيان چې د ټولو تلفاتو ۳۰ سلنه جوړوي) په ګډون، پر ښځو او ماشومانو ځوک چې سره يو ځای په ۲۰۲۰ کال کې د ټولو ملکي تلفاتو تر ۴۳ سلنې پورې تشکیلوي، د جګړې د ويجاړوونکي اغيز په اړه اندېښمنه ده. د اندیښنې وړ ده چې د ۲۰۰۹ کال د کله راهیسې چې یوناما په سستماتیک ډول ملکي تلفات ثبتول پيل کړي ۲۰۲۰ کال کې د وژل شویو ښځو شمېر د ریکارډ تر کچې لوړ شوی، چې د وژل شوي ښځو شمېر کې ۲۰۲۰ کال کې ۱۳ سلنه ډير والی راغلی. یوناما همدارنګه له اندېښنې سره د دې يادونه کوي چې په ۲۰۲۰ کال کې دولت پلوه ځواکونه د دولت ضد عناصرو په پرتله د زيات شمير ماشومانو د وژنو مسوول دي.[11]

ښځې او ماشومان لا اوس هم د جنسي تيري او بچه بازی[12] په ګډون د جګړې اړوند جنسي تاوتريخوالي ښځه زيانمن کيږي. سره له دې چې دغه عملونه جرم ګڼل کيږي، خو عدالت ته محدود لاس رسي او د چوپتيا، شرم او قرباني د ملامتولو کلتور د حساب ورکړې چارې له سختو ننګونو سره مخ کړي.

یوناما همدارنګه د جګړې د ښکيلو لورو په تيره بيا د طالبانو له خوا د ماشومانو د ګمارنې او کارونې مستندول جاري ساتلي، خو یوناما همدارنګه د داسې پېښو مستندول جاري ساتلي په کومو کې چې افغان ملي امنيتي ځواکونه او دولت پلوه وسله والې ډلې د ماشومانو د ګمارنې او کارونې مسوول وو، خو سره له دې چې د کورنيو چارو وزارت د افغان ملي پوليسو د جلب و جذب په مرکزونو کې د ماشومانو د ساتنې د واحدونو له لارې د کم عمره اشخاصو د ګمارنې او کارونې د مخنيوي په برخه کې د پام وړ پرمختګ کړی. یوناما دغه راز اندېښمنه ده چې د کوويډ-۱۹ وبا له امله د بې کارۍ او بې وزلۍ د کچې لوړيدلو ماشومان د جګړې د ښکيلو لورو له خوا د ګمارنې او کارونې په وړاندې لا زيات زيانمنيدونکي کړي، په تيره بيا له دې امله چې هغوی د کار پيدا کولو ته اړ دي څو له خپلو کورنيو سره مرسته وکړي.[13]

یوناما په ۲۰۲۰ کال کې د جګړې د ښکيلو لورو له خوا پر روغتونونو او اړوندو کارمندانو د بريدونو په شمير کې لږ څه زياتوالی مستند کړی، په ځانګړي ډول د کال په دويمه او څلورمه ربع کې. یوناما په مکرر ډول د روغتيايي مرکزونو او کارمندانو د ساتنې پر اهميت ټينګار کړی، په تيره بيا د کوويډ-۱۹ وبا په زمينه کې. دغو بريدونو په افغانستان کې د خلکو لپاره د کافي روغتيايي خدمتونو د برابرولو په وړاندې د پام وړ خنډونه لا پسې ناوړه کړي. د ۲۰۲۰ کال يو تر ټولو وحشتناک بريد د کابل په ۱۳ امنيتي حوزه کې د زيږنتون پر ځانګې د مې مياشتې د ۱۲ نېټې بريد و، کله چې يو شمير وسله کسان په زوره روغتون ته ننوتل او په عمدي ډول د زيږنتون د ځانګې په لور لاړل او هلته يې پر ملکي وګړو

---

[11] په ۲۰۲۰ کال کې، یوناما دولت پلوه ځواکونو ته ۳۳۷ ملکي تلفاتو وژل کيدل او او دولت ضد عناصرو ته ۲۸۱ وژل کيدل منسوب کړي.

[12] بچه بازي يو زيانمنونکی عمل دی چې هلکان د شتمنو او زورواکو لخوا د ساعت تيری د پاره استحصال کيږي، په ځانګړي ډول د ګډولو او جنسي فعاليتونو په موخه : دا د نوي جزا په کوډ کې جرم ګڼل شوی، چې د ۲۰۱۸ کال د فبروری په مياشت کې مرعي الاجرا دی.

[13] د یونیسف، د ماشومانو لپاره د بشري مرستو پلان، کوويډ-۱۹ نړيواله وبا (ډسمبر ۲۰۲۰) وګورئ.

یوناما په ۲۰۲۰ کال د ریکارډ تر کچې د ښځو وژل ثبت کړې،د ښځو وژل کیدل ۱۳ سلنه ډېره شوې، ښځې او ماشومان د ټول ملکي تلفاتو ۴۳ سلنه جوړوي.

ډزې وکړې او لاسي بمونه ګذار کړل. دغه برید د ۴۶ ملکي تلفاتو (۲۳ مړه او ۲۳ ټپیان) لامل شو، چې زیاتره یې هغه مینډې وې چې تازه یې ماشومان زیږولي وو. د دغه برید مسوول لوری لا تر اوسه نامعلوم پاتې دی.

پوهنې ته د ماشومانو د لاس رسي حق په ۲۰۲۰ کال کې د وسله والې جګړې له امله کمزوری شوی، په تیره بیا پر ښوونځیو او ښوونکو د بریدونو له امله. دغه کار په عمده ډول د سوځولو او ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو له لارې د ښوونځیو د ورانولو او د ښوونکو د هدفي وژنو په ګډون د دولت ضد عناصرو له خوا د مستقیمو بریدونو له امله رامنځ ته شوی.

په ۲۰۲۰ کال له قربانیانو سره له ۱۳۰ څخه د زیاتو مرکو له لارې، یوناما د قربانیانو پر ټولنیزو، اقتصادي او کلتوري حقونو د جګړې سخت اغیز مستند کړی. زیاتره مرکه شوي قربانیان ښځایه شوي، په کلتوري یا مذهبي فعالیتونو کې ګډون نه کوي، او د روزي ګټونکي د له لاسه ورکولو او روغتیایي لګښتونو له امله له مالي ستونزو سره مخ دي. دغه حالت په ځانګړي ډول د هغو قربانیانو لپاره ویجاړوونکی و څوک چې له جسمي معلولیت او رواني تروما سره لاس او ګریوان دي.

سربیره پر دې، هغو قربانیانو چې یوناما ورسره مرکه کړې په ډاګه کړې چې د جګړې د ښکیلو لورو له خوا د اړول شویو زیانو په اړه او دقربانیانو د کرامت د منلو په برخه کې، او د ملکي تلفاتو تر پیښو روسته د هغوی د حقونو د ساتلو په برخه کې تر حده کم اغیزمن کار ترسره شوی. یوازې په استثنایي حالاتو کې د جګړې مسوول لوري قرباني ته رسیدنه کړې څو رامنځ ته شوی زیان ومني یا بخښنه وغواړي. قربانیان زیاتره له دې خبر نه وو چې آیا د هغې پېښې چې ملکي وګړو ته یې زیان اړولی څېړنه ترسره شوې، او خورا کم شمیر قربانیانو د خسارې جبران ترلاسه کړی. زیات شمیر قربانیانو په ډاګه کړې چې د دغه ډول پېښو بیا نه تکرار تر ټولو مهم بللی، او د سولې لپاره یې خپله هیله په ډاګه کړې.

د پېښې ډولونه چې ملکي وګړو ته تر ټولو زیات زیان اړوي

په ۲۰۲۰ کال کې د ملکي وګړو په ټولټال شمیر کې ۱۵ سلنه کموالي په عمده ډول د دولت ضد عناصرو د ډله ییزو بریدونو په ګډون د ځانمرګو بریدونو له امله د کم شمیر ملکي تلفاتو او د نړیوالو نظامي ځواکونو د هوایي بریدونو او د دولت پلوه ځواکونو د چانیزو عملیاتو له امله په ملکي تلفاتو کې د کموالي له امله رامنځ ته شوی. په ورته وخت کې، یوناما د غیر انتحاري تعبیه شویو چاودیدونکو توکو او هدفي وژنو په شمول د ملکي کسانو په اصطلاح "ترور" ، له امله د دولت ضد عناصرو ته منسوب شوی د ملکي تلفاتو لوړ شمیر مستند کړی. یوناما دغه راز د افغان ملي اردو ځمکنیو نښتو او د افغان هوایي ځواک د هوایي بریدونو له امله په ملکي تلفاتو کې لوړوالی مستند کړی.

په ۲۰۲۰ کال کې، د ۲۰۱۶ کال راهیسې د لومړي ځل لپاره ځمکنۍ نښتې د پېښې هغه ډول و چې تر ټولو زیات د ملکي تلفاتو لامل شوی، او د ټولټال شمیر د ۳۶ سلنې مسووليې ګټل کیږي.[14] د ۲۰۲۰ کال د جنوري له لومړۍ نېټې څخه د ډسمبر تر ۳۱ پورې، ځمکنیو نښتو

---

[14] له ۲۰۱۷ کال څخه تر ۲۰۱۹ پورې، په لاس جوړ شوي چاودیدونکي توکي (د انتحاري او غیر انتحاري تعبیه شویو چاودیدونکو توکو ګډه کارونه) د ملکي تلفاتو مخکښ لامل ګڼل کیده.

د پېښو پر اساس ملکي تلفات

د ۱ جنوری څخه تر ۳۰ دسمبر ۲۰۲۰

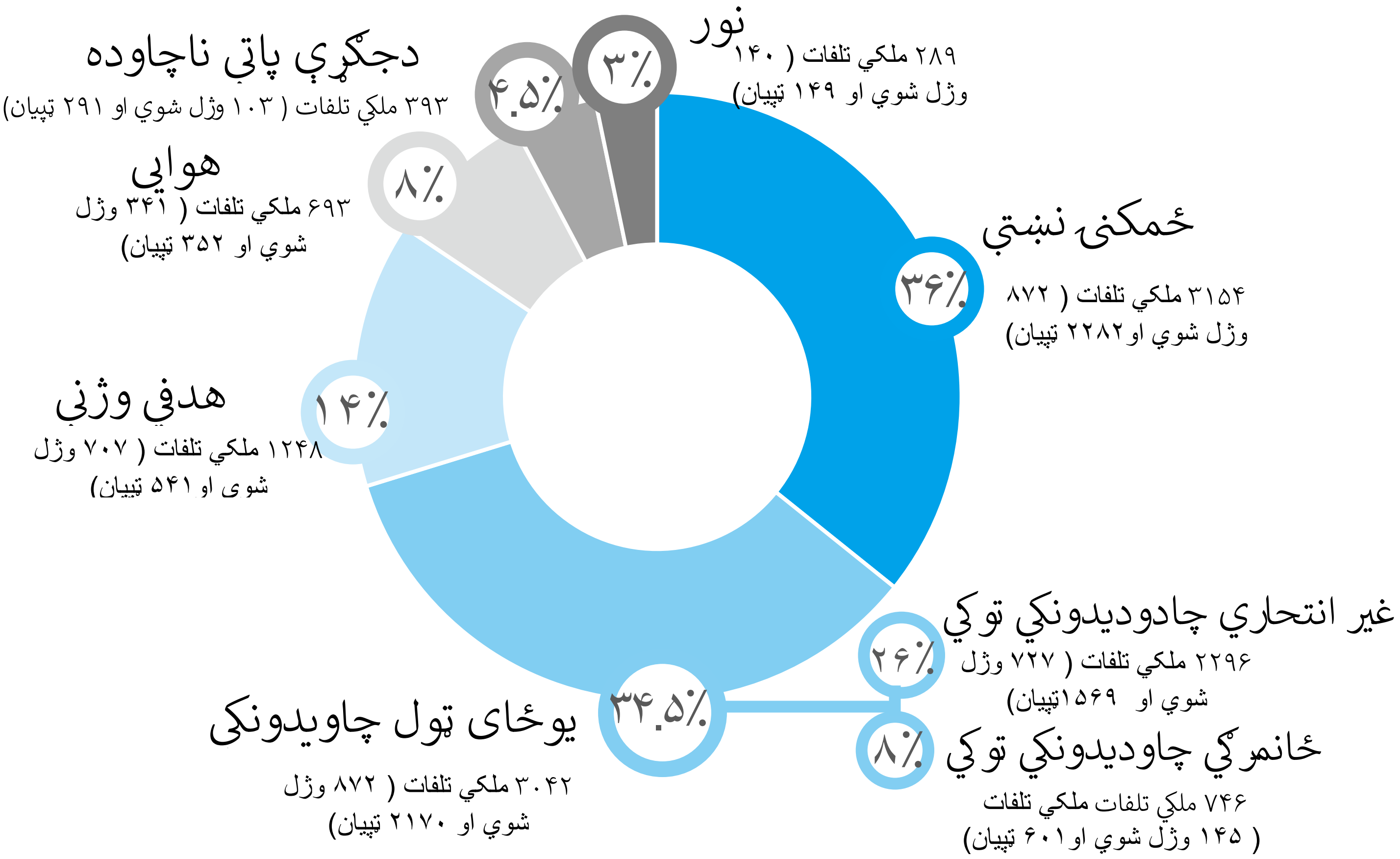

۳۱۵۴ ملکي تلفات (۸۷۲ مړه او ۲۲۸۲ ټپيان) اړولي – چې د ۲۰۱۹ کال په پرتله يو څه زياتوالی په ډاګه کوي چې په عمده ډول د ملکي وګړو د وژنو له امله لوړ شوی.[15] دا د ۲۰۱۶ کال راهيسې د ځمکنيو نښتو له امله په ملکي تلفاتو کې لومړی زياتوالی و چې د ۲۰۱۷-۲۰۱۹ کلونو ترمنځ ثبت شوی د درې کلن جريان معکوسول په ډاګه کوي. د ځمکنيو نښتو له امله زياتره ملکي تلفات په عمده ډول په ګڼ ميشتو سيمو کې د غير مستقيمو وسلو لکه د توپ ډزو، هاوانونو او راکيټونو د کارونې له امله رامنځ ته شوي.

د دولت ضد عناصرو له خوا د داوړو انتحاري او غير انتحاري په لاس جوړ چاوديدونکو توکو کارونې نږدې د ټولو ملکي تلفاتو يو په دريمه برخه اړولي، چې ۳۰۴۲ ملکي تلفات (۸۷۲ مړه او ۲۱۷۰ ټپيان) تشکيلوي. دا د ۲۰۱۹ کال په پرتله له دغو وسيلو څخه د رامنځ ته شويو ملکي تلفاتو د شمير په پرتله ۳۰ سلنه کموالی په ډاګه کوي، چې په عمده ډول د دله ييزو بريدونو په ګډون د ځانمرګو بريدونو له امله په ملکي تلفاتو د ۶۴ سلنه کموالی له امله رامنځ ته شوی. غير انتحاري په لاس جوړ شويو چاوديدونکو توکو په ۲۰۲۰ کال کې د ټولو ملکي تلفاتو ۲۶ سلنه اړولي. په ۲۰۲۰ کال کې د غير انتحاري په لاس جوړ شويو چاوديدونکو توکو له امله د وژل شويو ملکيانو شمير د ۲۰۱۹ کال په پرتله ۴۳ سلنه زيات شوی، په داسې حال کې چې د ژوبل شويو هغو شمير ۱۰ سلنه راکم شوی.

داوړو ځانمرګو بريدونو او غير انتحاري موټر بمونو ("لاری بمونه " يا "موټر بمونه ياديږي ") په ګڼ ميشتو سيمو کې زيات شمير ملکي تلفات

[15] په ۲۰۱۹ کال کې، يوناما د ځمکنيو نښتو له امله ۳۰۶۱ ملکي تلفات (۷۶۶ مړه او ۲۲۹۵ ټپيان) مستند کړي.

هغه ملکي تلفات چې د غیر انتحاري چاودیدونکو توکو، هدفي وژنو او قتل په شمول چې د دولت ضد عناصروته منسوب شوي ، په دې کې ډیر والی راغلی، او همدا رنګه د افغان ملي اردو د لوري ځمکنی نښتو او هوایي بریدونو له امله تلفات زیات شوي.

اړولې، چې زیاتره د هغوي د ځواکمنو چاودنو پر پراخې سیمې د اغیز ښیندلو له امله رامنځ ته شوي. دغه وسیلې همدارنګه د ملکیانو او ملکي شیانو په ضد کارول شوي، کوم چې د نړیوال قانون له مخې منع دي. آن که چیرې په ګڼ میشتو سیمو کې د مشروع اهدافو په ضد هم کارول شوې وي، هغه بې توپیره اغیز درلودای شي چې دغه ډول کارونه د بشرپالنې له نړیوال قانون څخه جدي سرغړونه ګڼل کیږي او ښایي جنګي جرمونه وګڼل شي.

د غیر انتحاري په لاس جوړ شویو چاودیدونکو توکو ترمنځ د لاس جوړ فشاري ماینونه کومو چې د ۲۰۱۹ کال په پرتله ۳۵ سلنه زیات ملکي تلفات اړولي او نږدې د ټولو پېښو مسوول طالبان ګڼل کیږي، د زیاتې اندېښنې وړ دي. یوناما یو ځل بیا پر طالبانو غږکوي چې تعبیه شویو چاودیدونکو توکو د فشاري ماینونو کارونه په بشپړ ډول بنده کړي او په دې برخه کې یو ځل بیا د طالبانو له خوا د پخوانیو شویو ژمنو یادونه کوي. دغه وسیلې څرنګه چې په افغانستان کې کارول شوي، د قرباني په وسیله فعالیږي او په ذاتي ډول بې توپیره دي او د پرسونل ضد ځمکنیو ماینونو په څیر کار کوي. د دغه ډول وسلو کارونه د بشري حقونو له نړیوال قانون او د بشرپالنې له نړیوال قانون څخه سرغړونه ګڼل کیږي.

هدفي وژنو، د ملکي وګړو په اصطلاح "ترور" په ګډون، په ۲۰۲۰ کال کې ۱۲۴۸ ملکي تلفات (۷۰۷ مړه او ۵۴۱ ټپيان) اړولي، چې د ۲۰۱۹ کال په پرتله د دغو بریدونو له امله د ملکي تلفاتو په شمیر کې ۴۵ سلنه زیاتوالی په ډاګه کوي. په دې کې د رسنیو د کارمندانو، د مدني ټولنې د فعالینو، د قضائیه قوې د غړو د حکومت د ملکي اداري، او دغه راز د جنګیالو د کورنیو د ملکي غړو په ګډون د ملکي وګړو عمدي وژنه شامله ده.[16] یوناما د دغو ملکي تلفاتو ۹۴ سلنه هغه يې دولت ضد عناصرو ته منسوب کړې. د دې له جملې، ۷۶۱ ملکي تلفات (۴۵۹ مړه او ۳۰۲ ټپيان) د هدفي وژنو له امله وو چې طالبانو ته منسوب شوي او د ۲۰۱۹ کال په پرتله ۲۲ سلنه زیاتوالي په ډاګه کوي.[17]

په ۲۰۲۰ کال کې د تېر کال په پرتله د هوايي بریدونو له امله ملکي تلفات ۳۴ سلنه راټیټ شوي، چې ۶۹۳ ملکي تلفات(۳۴۱ وژل شوي او ۳۵۲ ټپیان). د امریکا متحده ایالاتو او طالبانو ترمنځ د هوکړې لیک وروسته د نړیوال امنیتي ځواکونو خپل هوایي بریدونه محدود کړل چې په پایله کې د هوایي بریدونو له امله ۸۵ سلنه کمښت راغلی. په مقابل کې افغان هوایي ځواک هوایي عملیات زیات کړي او د ۲۰۲۰ کال په مهال د هوایي عملیاتو په نتیجه کې د ۷۶ سلنې لامل شوي. یو ناما د افغان هوايي ځواک د بریدونو په پایله کې ۱۲۶ سلنه ملکي تلفات ثبت کړي چې دا د ۲۰۰۹ کال راهیسي دکله نه چې یوناما په سستماتیک ډول ملکي تلفات ثبتول پیل کړي تر ټولو لوړ تلفات دي.

په ۲۰۲۰ کال کې، له جګړې څخه پاتې شونو چاودیدونکو توکو ۳۹۴ ملکي تلفات (۱۰۳ مړه او ۲۹۱ ټپيان) اړولي، چې د تیر کال په پرتله ۲۴ سلنه کم تلفات په ډاګه کوي. دغه ناچاوده یا پرېښودل شوي مهمات د ماشومانو لپاره خوک چې د پېښې له دغه ډول څخه د ټولو ملکي تلفاتو ۸۰ سلنه جوړوي، خورا زیات زیان رسوونکي ګڼل کیږي. له جګړې څخه پاتې شونو چاودیدونکو توکو همدارنګه د فبروري میاشت په پای کې "تاوتریخوالي د کمښت اونۍ" او د اخترونو د اوربندونو پرمهال ملکي تلفات اړولي، چې آن که چیرې جګړه قراره هم شي د دغو چاودیدونکو توکو دوامدار زیان په ډاګه کوي. د دې لپاره چې ماشومان يې له زیان څخه وژغورل شي، د نا چاودو او پرېښودل شویو توکو نښاني کول، معلومول او خنثی کول باید یو لومړیتوب وي.

[16] دا ارقام د خان سره د هدف ګرځول شوي ملکیان او هغه چې په تصادفي ډول د نورو کسانو د هدف ګرځولو په مهال اغیزمن شوي دواړو ته شامل دي.
[17] په ۲۰۱۹ کال کې، یوناما د هدفي وژنو له امله ۶۲۶ ملکي تلفات (۳۸۸ مړه او ۲۳۸ ټپيان) طالبانو ته منسوب کړي.

د جګړې ښکیلو خواوو ته د ملکي تلفاتو منسوبونه

د ۲۰۲۰ کال د جنورۍ له ۱ نېټې څخه د ډسمبر تر ۳۱ پورې، یوناما د ټولو ملکي تلفاتو ۶۲ سلنه دولت ضد عناصرو ته منسوب کړې چې د هغو له جملې څخه، ۴۵ سلنه یې طالبانو، اته سلنه یې د عراق او شام د اسلامي دولت – خراسان ولایت ډلې، او نهه سلنه یې نا معلومو دولت ضد عناصرو ته منسوب شوې.

دولت پلوه ځواکونو په ۲۰۲۰ کال کې ۲۵ سلنه ملکي تلفات اړولي. یوناما ۲۲ سلنه ملکي تلفات افغان ملي امنیتي ځواکونو او یوه یوه سلنه یې هر یو نړیوالو نظامي ځواکونو، دولت پلوه وسله والو ډلو او نا معلومو ګډو دولت پلوه ځواکونو ته په ترتیب سره منسوب کړي.

نهه سلنه ملکي تلفات د دولت ضد عناصرو او دولت پلوه ځواکونو ترمنځ د ځمکنیو نښتو له امله رامنځ ته شوي کوم چې نه شي کیدای کوم مشخص لوري ته منسوب کړای شي. د پولې په اوږدو کې نښتې چې پاکستاني نظامي ځواکونو ته منسوب شوي له دوه سلنې کم ملکي تلفات اړولي. پاتې دوه سلنه ملکي تلفات هیڅ لوري ته منسوب کیدای نشي او زیاتره هغه یې له جګړې څخه د پاتې شونو چاودیدونکو توکو له امله رامنځ ته شوي ملکي تلفات دي.

دولت ضد عناصر

په ۲۰۲۰ کال کې، دولت ضد عناصر د ۵۴۵۹ ملکي تلفاتو (۱۸۸۵ وژل شویو او ۳۵۷۴ ټپیان) مسوول وو، چې د تیر کال په پرتله ۱۵ سلنه کم ملکي تلفات ګڼل کیږي. د ۲۰۱۹ کال په پرتله په ملکي تلفاتو کې کموالی په عمده ډول د ځانمرګو بریدونو له امله په ملکي تلفاتو کې د کمښت له امله رامنځ ته شوی.

یوناما په ۲۰۲۰ کال کې طالبانو ته ۳۹۶۰ ملکي تلفات (۱۴۷۰ مړه او ۲۴۹۰ ټپیان) منسوب کړي. دا د ۲۰۱۹ کال په پرتله د ۱۹ سلنې عمومي کموالي ښکارندوی ده، چې په ملکي ژوبلو کې ۳۱ سلنه کموالی تشکیلوی او په جزئي ډول د وژل شویو ملکیانو په شمیر کې د ۱۳ سلنه اندیښمن کوونکي زیاتوالی له امله بیرته پوره شوی. په ۲۰۲۰

په وسله واله جګړه کې د ښکېلو ډلو لخوا ملکي تلفات

د ۱ جنورۍ څخه تر ۳۱ دسمبر ۲۰۲۰

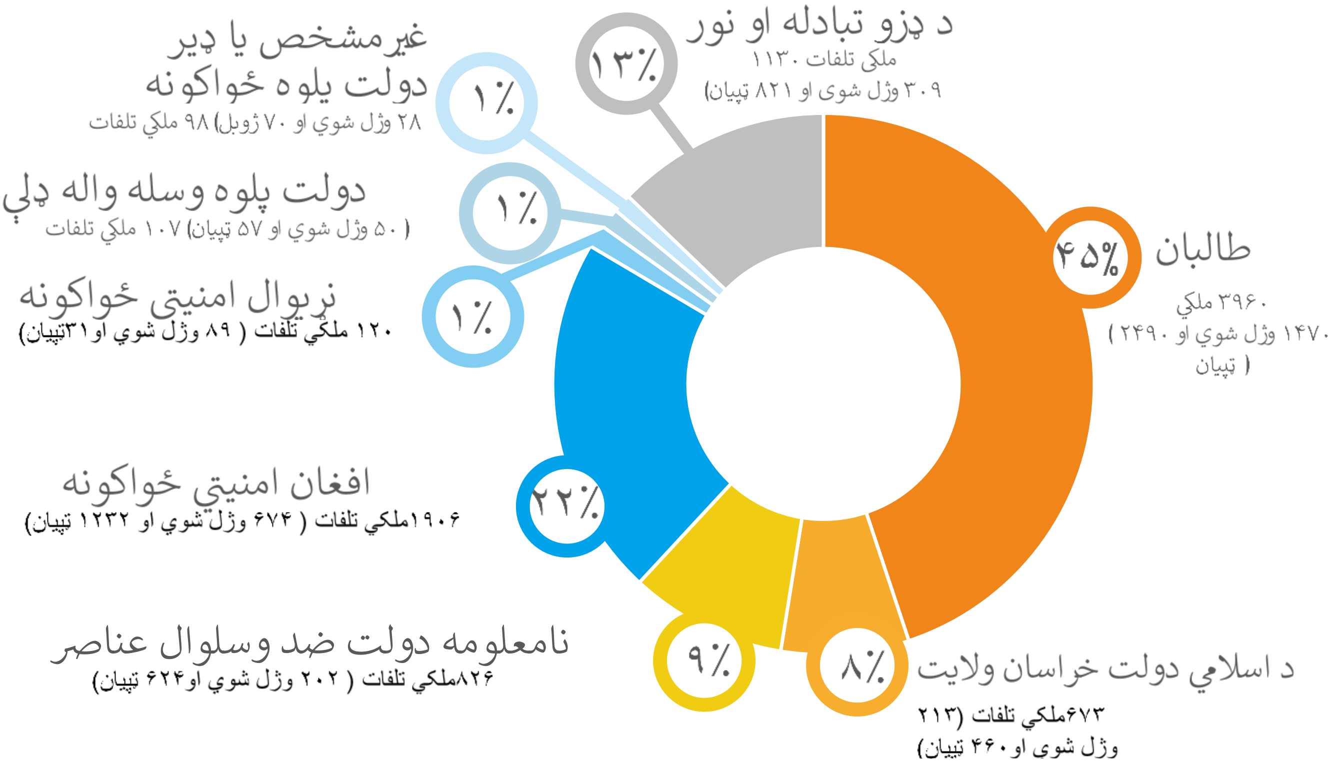

یوناما طالبانو ته منسوب د اندیښنې وړ د وژل شوي ملکي وګړو شمېر کې ۱۳ ډېر والی او په مقابل کې د ټپي شوي ملکي وګړو په شمېر کې ۳۱ سلنه کمښت ثبت کړی.

کال کې، د ۲۰۱۹ کال په پرتله د غیر انتحاري په لاس جوړ شویو چاودیدونکو توکو له امله په ځانګړې ډول د فشاري ماینونو او غیر انتحاري موټر بمونو کې د کارونې له لارې، طالبان د وژل شویو ملکیانو په شمېر د ۴۳ سلنه زیاتوالي مسوول ګڼل کیږي. د هدفي وژنو له امله د ملکي تلفاتو شمېر چې په ۲۰۲۰ کال کې طالبانو ته منسوب شوي د تېر کال په پرتله ۲۲ سلنه لوړ شوی. په معکوس ډول په ۲۰۲۰ کال کې، یوناما د ځانمرګو بریدونو له امله ۷۹ سلنه کم شمېر ملکي تلفات طالبانو ته منسوب کړي. د ځمکنیو نښتو له امله ملکي تلفات چې طالبانو له خوا اړول شوي په ۲۰۲۰ کال کې د تیر کال په پرتله ۱۰ سلنه راکم شوي، چې زیاتره یې د هغو ملکي تلفاتو د نښتون له امله دي چې طالبانو ته د ټاکنو اړوند تاوتریخوالي له امله منسوب شوي وو.[18]

د دویم کال لپاره سر په سر، یوناما د عراق او شام د اسلامي دولت – خراسان ولایت ډلې ته منسوب د ملکي تلفاتو په شمېر کې کموالی مستند کړی. په ۲۰۲۰ کال کې، یوناما ۶۷۳ ملکي تلفات (۲۱۳ مړه او ۴۶۰ ټپیان) نوموړې ډلې ته منسوب کړي، چې د ۲۰۱۹ کال په پرتله ۴۵ سلنه کموالی په ډاګه کوي. د عراق او شام د اسلامي دولت – خراسان ولایت ډلې زیاتره ملکي تلفات په کابل او جلال اباد کې د سترې کچې ځانمرګو بریدونو او په پراخه کچه د ډزو کولو له امله رامنځ ته شوي.

د ۲۰۲۰ کال په اوږدو کې، یوناما د دولت ضد عناصرو له خوا د ملکي تلفاتو زیات شمېر داسې پېښې مستندې کړي چې نه هم طالبانو او نه هم د عراق او شام د اسلامي دولت – خراسان ولایت ډلې منسوبیدای شي، او د نا معلومو دولت ضد عناصرو په څیر ثبتې شوي. دغه کار د طالبانو او د عراق او شام د اسلامي دولت – خراسان ولایت ډلې له خوا د مسوولیت منلو د کم شمېر ثبت شویو ادعاوو سره هم مهالی و. د ۲۰۲۰ کال د جنورۍ له ۱ نېټې څخه د ډسمبر تر ۳۱ پورې، یوناما ۸۲۶ ملکي تلفات (۲۰۲ مړه او ۶۲۴ ټپیان) دغو نامعلومو دولت ضد عناصرو ته منسوب کړي، چې د ۲۰۱۹ کال په پرتله ۱۵۸ سلنه زیاتوالی په ډاګه کوي.

د ځانګړې اندېښنې وړه چې په ۲۰۲۰ کال کې، یوناما د دولت ضد عناصرو له خوا د داسې بریدونو مستندول جاري ساتلي کومو چې د

په وسله واله جګړه کې د ښکېلو ډلو لخوا د وخت په اساس ملکي تلفات

د ۱جنوری څخه ۳۱ دسمبر ۲۰۲۰ کال

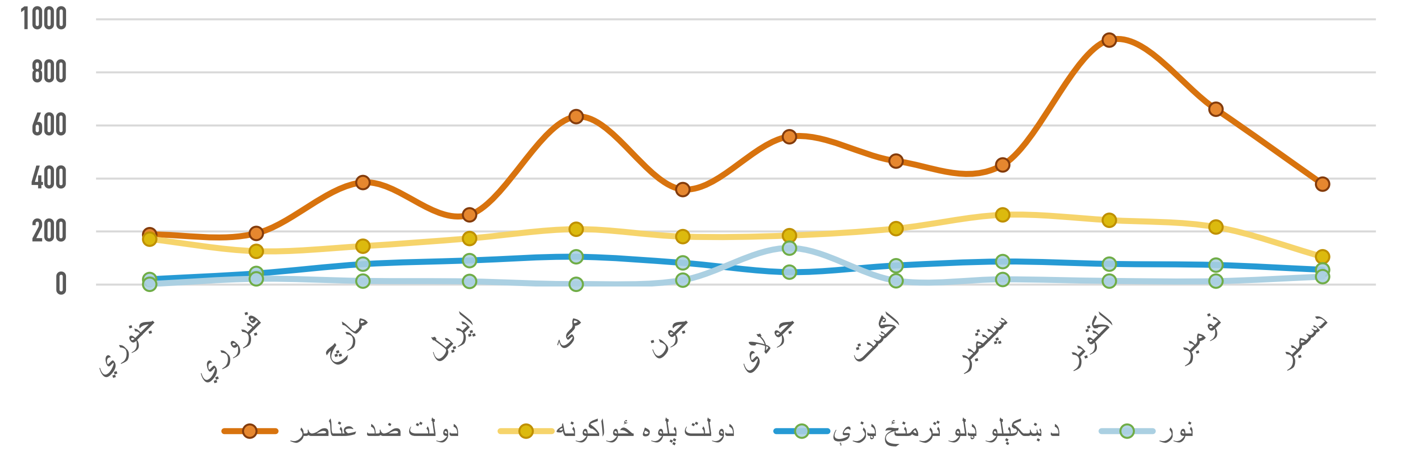

[18] په ۲۰۱۹ کال کې، یوناما د ټاکنو اړوند تاوتریخوالي له امله ۳۹۱ ملکي تلفات (۷۰ مړه او ۳۲۱ ټپیان) طالبانو ته منسوب کړي.

پېښې د مختلفو ډولونو لکه د وژنو، انتحاري او غیر انتحاري په لاس جوړ شوي چاودیدونکو توکو، تښتونو، دغه راز د هغوی د موازې عدلي جوړښتونو د پریکړو د تنفیذولو په پلمه د ظالمانه، غیر انساني یا له سپکاوي ډکو سزاګانو د کارونې له لارې، په عمدي ډول ملکي وګړي په نښه کړي. په دې کې د قضائیې قوې پر غړو، روغتیایي کارمندانو او مرکزونو، مرستندویه کارکوونکو، د بشري حقونو پر مدافعینو، ژورنالستانو او پر هغو ملکیانو بریدونه شامل دي، څوک چې د دولت د ملکي ادارو لپاره کار کوي. یوناما همدارنګه د عراق او شام د اسلامي دولت – خراسان ولایت ډلې له خوا پر مذهبي لړکیو په ځانګړي ډول شیعه مذهبو چې زیاتره یې هزاره توکمه دي، سیک مذهبي لړکیو؛ او د اهل تصوف مسلمانانو مذهبي لړکیو د بریدونو مستندول جاري ساتلي.

دولت پلوه ځواکونه

د ۲۰۲۰ کال د جنوري له ۱ څخه د دسمبر تر ۳۱ پورې، دولت پلوه ځواکونه د ۲۲۳۱ ملکي تلفاتو (۸۴۱ مړه او ۱۳۹۰ ټپیان) مسؤل وو، چې د تیر کال په پرتله ۲۴ سلنه کموالی ښيي. دا کمښت په عمده ډول د فبروري په ۲۹ د متحده ایالاتو - طالبانو ترمنځ د توافقنامه د لاسلیک کیدو وروسته د نړیوال نظامي ځواکونو هوايي بریدونو او د حکومت پلوه ځواکونو د لټون عملیاتو کې د ملکي تلفاتو کموالي له امله رامنځته شوی.

د ۲۰۲۰ کال د جنوري ۱ څخه تر دسمبر ۳۱ پورې، افغان ملي امنیتي ځواکونو د ۱۹۰۶ ملکي تلفاتو (۶۷۴ مړه او ۱۲۳۲ ټپیان) لامل شوي، چې د ۲۰۱۹ کال په پرتله ۱۳ سلنه زیاتوالی او د ۲۰۱۶ کال راهیسې د دوی د ملکي تلفاتو تر ټولو لوړه کچه ثبت شوې. له هغه راهیسې چې یوناما په ۲۰۰۹ کال کې د ملکي تلفاتو سیستماتیک ثبت پیل کړې، د ملکي تلفاتو شمیر په ۲۰۲۰ کال کې چې افغان ملي اردو (د افغانستان هوايي ځواک په شمول) ته منسوب شوي، ترټولو لوړه کچه ده. د ملي امنیت ریاست په ګډون د افغانستان د ملي امنیتي نورو ځانګې د لږ شمیر ملکي تلفاتو لامل شوي دي. د متحده ایالاتو - طالبانو د ترون له لاسلیک کولو وروسته، د ملي امنیت ځانګړو ځواکونو د لټون عملیات د لږ ملکي تلفاتو لامل شوي.

د ۲۰۰۹ کال راهیسې چې یوناما په سستماتیک ډول د ملکي وګړو تلفات ثبتول پیل کړي په ۲۰۲۰ کال کې مشاهده شوې چې د افغان هوايي ځواک په شمول افغان ملي اردو لخوا تر ټولو زیات ملکي تلفات اوښتي، چې دا په ۲۰۲۰ کال کې د ټولو ملکي تلفاتو ۱۸ سلنه جوړوي.

یوناما ۱۲۰ ملکي تلفات (۸۹ مړه او ۳۱ ټپیان) نړیوال نظامي ځواکونو ته منسوب کړي، چې ۸۵ سلنه کمښت ښيي او د ملکي تلفاتو ترټولو کمه شمیره ده له هغه مهاله چې یوناما ۲۰۰۹ کال کې د سیستماتیک ثبت ولو کار پیل شوی. د ۲۰۲۰ کال په لومړیو دوه میاشتو کې، د نړیوال نظامي ځواکونو هوايي بریدونه په ۲۰۱۹ کال کې د ورته ملکي تلفاتو لامل شو. بیا وروسته، د متحده ایالاتو - طالبانو د ترون له لاسلیک کیدو وروسته، د نړیوال نظامي ځواکونو ملکي تلفات ټول ودریدل.

په ۲۰۲۰ کې، د دولت پلوه وسله واله ډلو د ۱۰۷ ملکي تلفاتو (۵۰ مړه او ۵۷ ټپیان) لامل شوي دي، چې په دغه رقم د ۲۰۱۹ په پرتله ۴۲ سلنه کموالی راغلی. د ملکي وګړو لږ تلفات د خوست محافظت ځواک او پکتیکا میشته "شاهین ځواکونو" ته منسوب دي او د ملکي تلفاتو د دې کمښت لامل شوی.

یوناما د پیښو د دوام په اړه اندیښنه لري په داسې حال کې چې د افغانستان ملي امنیتي ځواکونو او دولت پلوه وسله والو ډلو په قصدي ډول ملکي وګړو ته زیان رسولی، د هغو پیښو په ګډون چې د اعدامونه په خیر ترسره شوي.

سپارښتنې

یوناما یو ځل بیا تکرار کوي چې د شخړو بندول او د شخړې پای ته رسیدو لپاره د سیاسي جوړجاړي خبرې د ملکي وګړو د ساتنې لپاره ترټولو غوره لاره ده. څرنګه چې جګړه د افغانستان د سولې د خبرو اترو او د کوویډ-وبا د خپریدو په جریان کې دوام وموند، یوناما د جګړې اړخونو ته لاندې وړاندیزونه وړاندې کوي ترڅو د ملکي وګړو ساتنه، د ملکي زیانونو مخنیوی او حداقل ته رسولو لپاره د دوی د هڅو ملاتړ وکړي او د نړیوال بشردوستانه قانون او د بشري حقونو نړیوال قانون لاندې د خپل مکلفیتونه ترسره کړي:

ټول دولت ضد عناصر

- د ټولو په لاس جوړ شویو چاودیدونکو توکو بې توپیره او نامناسبه کارول په ځانګړي ډول په نفوس لرونکو سیمو کې ودروئ؛
- د استوګن سیمو کې د غیر مستقیمو ډزو (هاوانونو ، راکټونو او لاسي بمونو) کارول بند کړئ؛
- سمدلاسه د ملکي وګړو هدف ګرځولو ودروئ، د ملکي حکومتي اداري غړو، د قضايي قوې غړو ، ژورنالیستانو، د ښوونځي ښوونکو، لومړی ځواب ویونکي، د مرستې کارمندانو او د بشري حقونو مدافعینو په ګډون چې د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون هم پکې شامل دی، د ملکي وګړو د خوندي وضعیت په اړه ټولو جنګیالیو ته فوري او واضح لارښوونې چمتو کړي، ترڅو دوی وکولی شي پرته له ضرره او ځنډ څخه خپل کار ته دوام ورکړي؛
- د رسنیو پر وړاندې د ټولو ګواښونو او بریدونو بند کړئ، او بل هر هغه عمل بندول چې د مطبوعاتو او بیان آزادی اغیزمنه کوي؛
- د هغه لارښوونو پلي کولو لپاره ګامونو ته ادامه ورکړئ چې د ماشومانو ګمارنه او کارول منع کوي او د هغو قوماندانانو حساب ورکونه یقیني کوي څوک چې ماشومان استخداموي او کاروي؛
- د ګوزڼ واکسیناتورانو او کمپاین کونکو په شمول، د روغتیا پاملرنې تاسیساتو او روغتیا پاملرنې کارمندانو پروړاندې د ټولو بریدونو او ګواښونو بند کړئ، او طبي او بشردوستانه کارمندانو ته بې له ځنډه لاسرسي چمتو کول، په ځانګړي توګه هغه څوک چې د کوویډ-۱۹ وبا پورې اړوندو برخو کې کار کوي؛
- د ښوونځیو او ښوونې پرسونل پروړاندې د ټولو بریدونو او ګواښونو ودروئ، او داډ ترلاسه کړئ چې زده کړې ته د ماشومانو لاسرسی د نظامي عملیاتو له امله ځنډ نشي؛
- سمدلاسه د اشخاصو په وړاندې د ظالمانه، غیر انساني یا د تحقیر څخه ډک چلند یا جزا د کارولو ودروئ.

طالبان

د حکومت ضد ټولو عناصرو لپاره د سپارښتنو سربیره:

- ډاډ ترلاسه کړئ چې ټولې لارښوونې او حکمونه د نړیوال بشردوستانه قانون سره مطابقت ولري، په ځانګړي توګه د احتیاط، توپیر او تناسب اصول او هغه کسان مسوول وګڼل شي چې د ملکي افراد یا ملکي توکي پر وړاندې بې توپیرې بریدونو کوي یا هغوی په قصدي ډول په نښه کوي. د ملکي وګړو هغه تعریف تطبیق کړئ چې د نړیوال بشردوستانه قانون سره برابر وي؛ د طالبانو د رهبری څرګندونې پلي کړئ چې د ملکي خلکو او ملکي وګړو په وړاندې بریدونه منع کوي؛

د طالبانو غړو ته د ملکي تلفاتو مخنیوي امرونه پلي کړئ؛ او د طالبانو د ملکي محافظت پالیسی خپرې کړئ؛

- سمدلاسه د قرباني پواسطه فعال کیدونکې چاودیدونکې توکي لکه د فشاري چاودیدونکې توکو کارولو مخه ونیسئ، کوم چې د پرسونل ضد ماینونو په توګه کار کوي، او د پرسونل ضد ماینونو بندیز پورې اړوند پخوانیو ژمنې سرته ورسوئ؛
- ټولې هغه کړنې ودروئ چې ملکي وګړي یې په خطر کې اچوي، په ځانګړې توګه د نظامي اهدافو او ملکي وګړو ګډ موقعیت؛
- د خپل اغیز کنټرول لاندې ساحو کې د ماین پاکۍ کارکونکو لپاره د لاسرسي ډاډ ترلاسه کړئ؛

د ملکي تلفاتو او شکایتونو څخه د مخنیوي لپاره د کمیسیون کار پیاوړی کړئ، د سازمانونو سره د یاد کمیسیون د مشرانو د اړیکو بهتر کړئ کوم چې ملکي تلفاتو مخنیوي باندې کار کوي په شمول او د ملکي تلفاتو مخنیوي په اړه خپل تمرکز زیات کړئ. همدا راز په نړیوال بشری قانون کې جنګیالیو لپاره د روزنې په شمول، د پېښو پوره څېړنه او تحقیق وکړئ.

ټول دولت پلوه ځواکونه

- د موثریت او ارزونې او د بهتره کیده لپاره د سپارښتنو د رامنځته کولو په موخه د ژوند طریقو د ارزونو په ګډون، د هدف د تثبیتولو په طرزالعملونو او د احتیاطي تدبیرونو په برخه کې پر وخت او هر اړخیزه بیاکته تر سره کړئ، په ځانګړې ډول د هواهیي عملیاتو د ترسره کولو په زمینه کې.
- عملیاتو وروسته د ملکي تلفاتو د تورونو په صورت کې بیاکتنې او څېړنې پیاوړي کړئ، څو د زیان پراخ ډولونه په ګوته او عملیاتي کړنې بهتره او حساب ورکونه یقیني کړئ. د ملکي تلفاتو د بیاکتنې پرمختللي میکانیزم نهایي کولو ته لومړیتوب ورکړئ او ډاډ ترلاسه کړئ چې یاد میکانیزم مناسبې سرچینې لري ترڅو سم فعالیت وکړي.
- د ملکي تلفاتو په پېښو کې د څېړنې شفافیت زیات کړئ او پایلې له ملکي قربانیانو او د هغوی له کورنیو سره شریکې کړئ؛ دا یقیني کړئ چې د اوښتي زیان په مقابل کې د خسارې کافي، اغیزمن او ګړندي جبران برابر شي؛ د قرباني مرستې چمتو کولو لپاره د اصلاح شوي سیستم پلي کیدو ته لومړیتوب ورکړئ ترڅو په سمدستي ډول د انتظار وړ غوښتنلیکونو ته رسیدګي وکړي او د قربانیانو نویو غوښتنلیکونو په اړه اجراآت وکړي؛ او د غیزمن شویو خلکو د باور بیا جوړولو لپاره د خسارې د جبران اضافي غیر مالي ډولونه لکه بخښنه غوښتنه هم په پام کې ونیسئ.

افغان دولت

د حکومت پلوه ځواکونو لپاره د لیست شوي وړاندیزونو سربېره:

- د ملي امنیت ریاست د ځانګړو د ځواکونو کوم چې د رسمي حکومتي قوماندې له سلسله مراتبو څخه بهر ښکاري د یاد ریاست تر بشپړ کنټرول لاندې راولي ، او باید د نړیوالو ځواکونو سره یې همغږي کړي؛ د خوست د ژغورنې ځواک او د شاهین د ځواکونو په ګډون، زر تر زره ټولې ناقانونه وسله واله ډلې او ملیشې منحل او بې وسلې کړئ؛ یا یې غړي په رسمي ډول په افغان ملی امنیتي ځواکونو کې د چاڼ تر یوه پیاوړي کړندود وروسته ادغام کړئ.
- تاکتیکي لارښوونې، د ښکیلتیا قواعد او نور پروسیجرونو ته وده او پرمختیا ورکړئ چې د نړیوال بشردوستانه قانون او د

بشري حقونو نړیوال مکلفیتونو ته درناوی کوي، د ملکي وګړو ساتنه ، رڼتیا او حساب ورکونه ډیروي؛ او د بشري حقونو څخه سرغړونې او د نړیوال بشري قانون څخه د سرغړونو ټول تورونه د حساب ورکونې د تضمین لپاره وڅیړئ

- په ګڼ شمیر میشته سیمو کې د هوایي بمبارد مرمیو په ګډون د غیر مستقیمو ډزو (د توپونو ګولۍ ، هاوانونه ، راکټونه او لاسي بمونه) او نورې چاودیدونکې وسلې کارول ودروئ. د وسله والو الوتکو کارولو په تړاو تاکتیکې لارښوونې ، د ښکیلتیا اصول او نور پروسیجرونو ته وده او پرمختیا ورکړئ؛
- د مذهبي مشرانو، او همدارنګه د مذهبي لړکیو، لکه د شیعه مسلمانانو او سک مذهبي لړکیو وګړي د فرقه ایزو بریدونو د ساتنې په موخه خپلې هڅې زیاتې کړې. همدغه راز د موجوده محافظت او امنیتی اقداماتو د ښه کولو او د مخنیوي میکانیزمونو د پیاوړي کولو له لارې د بشري حقونو مدافعینو او د رسنیو پرسونل څخه ساتنه وکړئ، او د اغیزمنو ټولنو سره همغږۍ او اړیکې تامینې کړئ؛
- د په لاس جوړ چاودیدنوکو توکو د استحصال په ګډون، د دغو توکو د له منځه وړلو لپاره د موثرو عملیاتو د ترسره کولو په برخه کې د افغانستان ملي امنیتي ځواکونو ظرفیت تقویه کول جاري وساتئ او دا یقیني کړئ چې دولت د دې لپاره ټولې اړینې سرچینې ځانګړې کوي څو د په لاس جوړ چاودیدونکو توکو په ضد د ملی ستراتیژې بشپړ تطبیق یقینې کړي.
- د عمر د معلومولو او چاڼ طرزلعملونه تقویه کړئ او په افغان ملي پولیسو کې د ماشومانو د ساتنې د واحدونو چارې لا پسې پراخه کړئ څو په امنیتي پوستو کې فعاله او ګټوره ځارنه ځای کړئ چې د افغان ملي امنیتي ځواکونو د غړو له خوا په جګړه ییزه او ناجګړه ییزو نقشونو کې د ماشومانو د کارونې د پیښو مخنیوې وکړي.
- د هغه ماشومانو د خپلو کورنیو سره د پیوستون د پاره میکانیزمونه رامنځ کړئ، کوم چې د مخه د وسله ښکېلو ډلو سره تړلي وو، په شمول د هغه ماشومانو چې د ملي امنیت د اتهاماتو له امله توقیف شوي او هغه ماشومان چې د ملي پولیسو د ماشومانو د خوندي ساتنې ځانګې لخوا رد شوي.
- د هغو ماشومانو په ګډون چې د ملي امنیت پوړې په اړوندو تورونو توقیف شوي او هغه چې د ملي پولیسو د ماشومانو د ساتنې د واحدونو له خوا د پولیسو په لیکو کې له جلب و جذب څخه مسترد شوي، د هغو ماشومانو لپاره چې پخوا د جګړو له ښکیلو خواوو سره تړلي وو، د بیرته ادغام لپاره میکانیزمونه رامنځ ته کړي؛
- د تعدیل شوي جزا قانون کې د بچه بازۍ په اړه احکام پلي کړئ او د ماشومانو په وړاندې د جنسي تاوتریخوالي جرمونو حساب ورکول یقیني کړئ. همدغه راز، د ۲۰۱۹ کا د ماشومانو د حقونو د ملاتړ قانون د پارلمان لخوا تصویب کړئ. په یاد قانون کې د ماشومانو ګمارنه، د ماشومانو کارول او د بچه بازۍ عمل ترسره کول جرم ګرځول شوي، او د قوماندې او ګمارنې افسرانو لپاره د اغیزمن تحقیق او تادیبي جزاګانو میکانیزم یې رامنځته کړې چې د ماشومانو د ګمارنې او کارونې مسوول کَنل شوي دې، او همدارنګه په یاد قانون کې د جنسي تاو تریخوالي څخه ژغورونکو لپاره د ټولنیز رواني ملاتړ پیاوړي شوي دې.

نړیوال نظامي ځواکونه

د حکومت پلوه ځواکونو لپاره د وړاندیز شوي سپارښتنو سریره:

- د ملکي تلفاتو کمولو ټیم تمویل ته دوام ورکړئ ترڅو دوی د دې جوګه کړي چې د ملکي تلفاتو پیښې ژور او وخت په وخت ارزونه ترسره کړي ، او د ټیم دندې پراخه کړي ترڅو زده کړل شوي درسونو کې برخه واخلي.

- د ملکي تلفاتو مخنیوي لپاره د اوسني تاکتیکي پروتوکولونو بشپړه بیا کتنه او تقویه وکړئ، په ځانګړي توګه د هوايي بریدونو په چوکاټ کې چې د ځمکني ځواکونو په ملاتړ ترسره کیږي کوم چې تر برید لاندې راځي، او هغه بریدونه چې په هر حالت کې ترسره کیږي.
- په هوايي بریدونو او نورو عملیاتو کې د ملکي تلفاتو د ادعاوو په صورت، د عملیاتو څخه وروسته بیاکتنې او تحقیقاتو ته ادامه ورکړئ ، او د شفافیت ډاډ ترلاسه کړئ، ترڅو د زیان د پراخو نمونو وپېژندل شي، عملیاتي اجراآت بهتره شي او حساب ورکولو ته وده ورکړل شي، او د قربانیانو لپاره د کافي ، مؤثره او سمدستي جبران خسارې برابرولو اطمیان ترلاسه شي.
- د افغان همکارانو سره د ملکي تلفاتو پیښو د بیاکتنې لپاره هڅې پیاوړې کړئ کوم چې د ګډو عملیاتو په پایله کې رامنځ ته شوي؛ د جګړې اغیزمنې ارزونې په ترسره کولو کې د افغانستان ملي امنیتي ځواکونو ته نورې روزنې او مرستې چمتو کړئ؛ او په هغو پیښو کې چې ملکي تلفات رامنځ ته شوي له اغیزمن شویو ټولنو سره د هغوی د افغان شریکانو له لارې ګډون او ښکیلتیا زیاته کړي.
- افغان ملي امنیتي ځواکونو ته په پالیسي عملیاتې او تاکتیکي کچو د دوامداره روزنو، سرچینو او اړوند ملاتړ د برابرولو له لارې د ملکي تلفاتو د مخنیوي د ملي پالیسي په تطبیق کې د افغان دولت ملاتړ جاري وساتئ، په ځانګړي ډول له غیر مستقیمو وسلو کارولو، چاودیدونکو وسلو چې پراخه سیمه اغیزمنه کوي او همدارګه له جنګي الوتکو څخه ملکي وګړو ته د زیان اوښتلو د مخنیوي لپاره مخه نیوونکي تدابیر ترسره کړئ.

په افغانستان کې د امریکا متحده ایالاتو ځواکونه

د ټول نړیواله ځواکونو لپاره د وړاندیز شوي سپارښتنو سربیره:

- د هغو وګړو په نښه کولو پالیسي ګانو بیاکتنه وکړئ، څوک چې نه په مستقیم ډول په شخړه کې ګډون کوي، او نه د کومې وسله والې ډلې لپاره جګړه ییز فعالیت ترسره کوي، څو نوموړي پالیسي ګانې د بشرپالنې له نړیوال قانون سره په سمون کې شي.